

PRACE NAUKOWE
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

PEDAGOGIKA

tom XXI

pod redakcją
Kazimierza Ręzińskiego
Mirosława Łapota



Częstochowa 2012

Redaktor naukowy serii
Kazimierz RĘDZIŃSKI

Redaktorzy tomu
Kazimierz RĘDZIŃSKI
Mirosław ŁAPOT

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta
Dariusz JAWORSKI

Redakcja techniczna
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Janusz PACUDA

PISMO RECENZOWANE

Podstawową wersją periodyku jest publikacja książkowa

© Copyright by Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2012

ISBN 978-83-7455-304-9
ISSN 1734-185X

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ajd.czyst.pl
e-mail: wydawnictwo@ajd.czyst.pl

| | |
|---|-----|
| Janusz JAROSIŃSKI | |
| Szkolenie związkowe jako zjawisko kulturowe w latach 1944–1956 | 413 |
| Kazimierz RĘDZIŃSKI | |
| Początki średniego szkolnictwa żeńskiego w Częstochowie (1873–1914) | 433 |
| Izabela ZIMOCH-PIASKOWSKA | |
| Prywatne średnie szkolnictwo ogólnokształcące w Częstochowie w latach 1945–1947 | 465 |
| Izabela WRONA-MERYK | |
| Szkoła Handlowa Stowarzyszenia Kupców Polskich w Częstochowie w latach 1918–1939 | 483 |
| Katarzyna ZALAS | |
| Publiczna Szkoła Powszechna nr 21 w Częstochowie w okresie dwudziestolecia międzywojennego | 495 |
| Justyna KRYSIK | |
| Rozwój Gimnazjum Męskiego w Ostrowie Wielkopolskim w latach 1918–1939 | 509 |
| Daniel BAKOTA | |
| Wychowanie fizyczne i sport w szkolnictwie w województwie częstochowskim w latach 1975–1998. Zarys problematyki | 525 |
| IV. RECENZJE | |
| Jarosław JAGIEŁA | |
| [rec.] Franz Ruppert, <i>Symbioza i autonomia. Trauma symbiotyczna i miłość bez uwikłań</i> , tłum. Zenon Mazurczak, Wydawnictwo Czarna Owca, Warszawa 2012, ss. 311 | 539 |
| Kazimierz RĘDZIŃSKI | |
| [rec.] Mirosław Łapot, <i>Z dziejów opieki nad żydowskim dzieckiem sierocym we Lwowie (1772–1939)</i> , Gliwice 2011, ss. 248 | 545 |
| Paweł ZIELIŃSKI | |
| [rec.] Wiktor Żlobicki, <i>Edukacja holistyczna w podejściu Gestalt. O wspieraniu rozwoju osoby</i> , Kraków 2009, wyd. 2 (wyd. 1 – 2008), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 335 | 549 |
| V. KRONIKA NAUKOWA | |
| Grzegorz MAJKOWSKI | |
| VIII Międzynarodowa Konferencja Naukowa w AJD w Częstochowie „Edukacja w dobie postmodernizmu” | 555 |
| Nota o Autorach | 561 |

Paweł ZIELIŃSKI

[rec.] Wiktor Żłobicki, *Edukacja holistyczna w podejściu Gestalt. O wspieraniu rozwoju osoby*, Kraków 2009, wyd. 2 (wyd. 1 – 2008 r.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 335

Autor w swej pracy zajął się wciąż słabo rozpoznawalnym w Polsce współczesnym nurtem pedagogicznym – pedagogiką Gestalt (niem. *Gestalt* – postać, kształt, kształtowanie, nadawanie struktury). Bardziej znane są: psychologia i psychoterapia Gestalt, chociażby za sprawą czasopisma „Gestalt”, wydawanego w języku polskim od 1991 roku, które zamieszcza również teksty związane z „psychopedagogiką”. Pojawiły się w nim już w 1992 roku artykuły powiązane z tym tematem, autorstwa Joanny Grochulskiej oraz Bogusława Śliwerskiego. Ten ostatni poświęcił też pedagogice Gestalt dwadzieścia stron w swym znanym dziele: *Współczesne teorie i nurty wychowania* oraz pisał o niej w kilku innych publikacjach.

Również niektóre wcześniejsze prace Wiktora Żłobickiego, dra hab. pedagogiki z Uniwersytetu Wrocławskiego, dotyczyły bezpośrednio lub pośrednio tej problematyki. Do bardziej znanych należą: *Pedagogika Gestalt – jako sztuka kontaktu nauczyciela z uczniem. Próba wglądu w alternatywę edukacyjną*¹, *Pedagogika Gestalt jako nurt pedagogiki humanistycznej*² oraz: *Gestalt. Filozoficzne i psychologiczne inspiracje dla pedagogiki*³. W omawianej pracy: *Eduka-*

¹ W. Żłobicki, *Pedagogika Gestalt – jako sztuka kontaktu nauczyciela z uczniem. Próba wglądu w alternatywę edukacyjną*, [w:] *Nowe konteksty (dla) edukacji alternatywnej XXI wieku*, red. B. Śliwerski, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2001.

² Tenże, *Pedagogika Gestalt jako nurt pedagogiki humanistycznej*, [w:] *Nauki pedagogiczne we współczesnej humanistyce*, red. M. Prokosz, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1992.

³ Tenże, *Gestalt. Filozoficzne i psychologiczne inspiracje dla pedagogiki*, [w:] *Pedagogika alternatywna. Postulaty, projekty, kontynuacje*, t. 1, red. B. Śliwerski, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.

cja holistyczna w podejściu Gestalt. O wspieraniu rozwoju osoby, autor wymienia pełną listę swych artykułów i rozdziałów w publikacjach zwartych, poświęconych pedagogice Gestalt⁴.

Praca W. Żłobickiego stanowi pierwsze w Polsce, ujęte w postaci monote matycznego wydawnictwa zwarte go, całościowe opracowanie tego znanego kierunku, popularnego w Europie Zachodniej, głównie w Niemczech oraz w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Sam autor nie tylko teoretycznie zajmuje się wskazaną problematyką, ale również ukończył dodatkowe studia w Instytucie Terapii Gestalt w Krakowie oraz warsztaty prowadzone przez znanych psychoterapeutów Gestalt z USA, Francji i Niemiec. To przygotowanie teoretyczne i praktyczne zostało wykorzystane przy pisaniu omawianej publikacji.

Książka składa się ze *Wstępu*, dwóch wyraźnie oddzielonych części, pierwszej – wprowadzającej dość szczegółowo w przedstawianą problematykę związaną z podejściem Gestalt w edukacji, zbudowanej z pięciu rozdziałów, oraz drugiej – dotyczącej teoretyczno-metodologicznych podstaw badań własnych, uzyskanych wyników, omówionych zwłaszcza w powiązaniu z rozwojem potencjału człowieka, skonstruowanej z czterech rozdziałów, ponadto z: *Zakończenia*, *Bibliografii*, krótkich streszczeń w językach angielskim i niemieckim, trzech załączników, indeksu nazwisk i pojęć. Praca zawiera także trzynaście tabel, dziewiętnaście schematów, a w załącznikach można odnaleźć m.in. dwanaście barwnych rysunków, co wzbogaca przekaz merytoryczny i podnosi atrakcyjność wizualną. Recenzentem wydawniczym dzieła został dr hab. Andrzej Murzyn, prof. Uniwersytetu Śląskiego, specjalizujący się m.in. w filozofii pedagogiki.

Sam temat pracy jest jak najbardziej uzasadniony, gdyż podstawy pedagogiki Gestalt wiążą się z holistycznym ujęciem człowieka, otaczającego go świata oraz edukacji, a jej główna idea dotyczy przede wszystkim wspierania rozwoju osoby. Autor zakłada jako cele swojej pracy: wzbogacenie ogólnej wiedzy pedagogicznej w naszym kraju, dostarczenie pedagogom wiedzy dotyczącej określonego nurtu edukacyjnego, czyli gestaltowskiego podejścia w edukacji, w celu rozwijania ich kompetencji, zwrócenia im uwagi na znaczenie rozwoju osobistego i duchowego w zmaterializowanym i konsumpcyjnym świecie.

W rozdziałach części pierwszej pracy autor koncentruje się na problematyce: człowieka i edukacji w perspektywie humanistycznej, podejściu Gestalt w edukacji, filozoficznych, psychologicznych i psychoterapeutycznych źródłach dla tego podejścia oraz na zagadnieniu: pedagogika a psychoterapia i psychoedukacja. Opracowania tych rozdziałów mają charakter pogłębiony, autor odwołuje się do wielu stanowisk i źródeł obco- i polskojęzycznych.

W rozdziale pierwszym bądź piątym można było również wspomnieć o założeniach pedagogiki holistycznej oraz o dorobku związanym z terapią pedago-

⁴ Tenże, *Edukacja holistyczna w podejściu Gestalt. O wspieraniu rozwoju osoby*, wyd. 2, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2009, przypis na s. 11–12 oraz w *Bibliografii*, s. 302.

giczną (głównie chodzi tu o relaksację) Andrzeja Szyszko-Bohusza, pedagoga i filozofa, który w omawianych tematach sporo zaoferował polskiej pedagogice. Już w końcu lat osiemdziesiątych starał się wykreować pedagogikę holistyczną jako nowy kierunek pedagogiczny w Polsce, zwracając uwagę na nauczyciela i ucznia w kontekście wsparcia ich rozwoju i doskonalenia osobowości, zagadnienia podstawowego w czasach kryzysu cywilizacji naukowo-technicznej i zagrożenia dla wartości humanistycznych. Odwoływał się przy tym m.in. do dorobku pedagogicznego Jana Henryka Pestalozziego, psychologii i psychoterapii Abrahama Masłowa, Carla R. Rogersa i Fritza Perlsa, których wysiłki leżą u podstaw pedagogiki Gestalt⁵. Również relaksacja w szkole jest zalecana przez Hilariona G. Petzolda, przedstawiciela niemieckiej pedagogiki Gestalt, co pozostaje w pełnej zgodzie z wysiłkami wspomnianego polskiego uczonego.

W. Żłobicki przedstawiając źródła podejścia Gestalt w schemacie nr 1 (s. 43), przy *Filozofii zen* wymienił w nawiasie nazwisko Lao-Tsy, a chociaż systemy filozoficzno-religijne taoizmu i buddyzmu zen są w dużej mierze zgodne, właściwszym wydaje się tutaj wymienienie jakiegoś mistrza zen, np. Dōgena, nazywanego często japońskim egzystencjalistą.

Powyższe spostrzeżenia nie umniejszają osiągnięć autora, część pierwsza książki wyraźnie wskazuje na potrzebę wzmocnienia humanistycznej strony procesu wychowawczo-kształcącego, harmonijnego rozwijania wszystkich stron osobowości ucznia i współczesnego człowieka, nie tylko intelektu, ale też sfer: emocjonalno-uczuciowej, społecznej, cielesnej i duchowej. Edukacja holistyczna w ujęciu Gestalt jawi się jako alternatywa dobrze odpowiadająca na zapotrzebowanie współczesnej edukacji (już przecież w dużej mierze globalnej), zagrożonej dehumanizacją, autorytaryzmem, konsumpcjonizmem, i wskazującej jakże często na potrzebę rozwoju w zakresie tzw. sfery profesjonalnej człowieka, pomijając jego rozwój osobisty.

Rozdziały części drugiej dotyczą teoretycznych i metodologicznych podstaw badań autora, mandali jako kreatywnej formy pracy, a także jako narzędzia badawczego, metodologii badań własnych oraz prezentacji ich wyników. Autor w badaniach tych przeciwstawił się podejściu redukcjonistycznemu i badaniom kwantytatywnym na korzyść nurtu interpretatywnego i badań rozumiejących. Przedstawił to dokładniej w ujęciu różnych koncepcji i szkół psychologicznych. Żłobicki zaproponował za Olafem-Axelem Burowem mandalę jako narzędzie do badań empirycznych i porównał efekty zajęć o charakterze psychoedukacyjnym, prowadzonych podczas szkoleń w Instytucie Terapii Gestalt, z rezultatami uzyskanymi przez młodzież uniwersytecką w grupie kontrolnej. Przede wszystkim dążył do rozstrzygnięcia problemu związku między uczestnictwem badanych

⁵ Por.: A. Szyszko-Bohusz, *Pedagogika holistyczna*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 1989 oraz tegoż, *Pedagogika holistyczna*, [w:] *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 4: P, red. T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2005, s. 152–156.

osób w procesie kształcenia a ich rozwojem osobistym⁶. Jakkolwiek nie uogólnił zbyt wyciągniętych przez siebie wniosków, to zauważył, że „w porównaniu z grupą kontrolną – uczestnictwo w procesie edukacyjnym w podejściu Gestalt może sprzyjać zmianie obrazu siebie we wszystkich pięciu wymiarach: racjonalnym, emocjonalnym, cielesnym, społecznym i duchowym. Z drugiej jednak strony [...] system edukacji akademickiej oddziaływał szczególnie na sferę poznawczą badanych osób i umacniał wymiar racjonalny obrazu własnej osoby”⁷.

Dążąc do podsumowania, należy stwierdzić, że praca W. Żłobickiego jest nowatorska na gruncie polskiej pedagogiki, stanowi pogłębione studium humanistyczne, dotyczące edukacyjnego wymiaru metody i szkoły Gestalt, w sposób wielostronny zajmuje się badaną problematyką i podkreśla potrzebę wspierania rozwoju wszystkich wymienionych wyżej wymiarów ludzkiej osoby. Pedagogika Gestalt w prezentacji autora zdaje się odpowiadać na większość problemów, z którymi borykają się współczesne nauki o wychowaniu. Ponadto dzieło to stanowi dla pedagogów, w tym pedagogów-praktyków oraz osób w roli nauczycieli, możliwą do przyjęcia alternatywę prowadzenia pracy samowychowawczej i z własnymi wychowankami, przeciwstawną do mocno ostatnio propagowanej opcji kształcenia profesjonalnego. Książka została już doceniona w literaturze pedagogicznej⁸ i umiejscawia Wiktora Żłobickiego (gdy uwzględnimy ją wraz z całym jego dotychczasowym dorobkiem naukowym) jako jednego ze znaczących przedstawicieli polskiej pedagogiki humanistycznej.

⁶ W. Żłobicki, *Edukacja holistyczna...*, s. 253.

⁷ Tamże, s. 276.

⁸ B. Śliwerski, *Współczesna myśl pedagogiczna. Znaczenia, klasyfikacje, badania*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011, s. 279–282.